

ЗБОРНИК О СРБИМА У ХРВАТСКОЈ

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE POUR L'HISTOIRE DES SERBES EN CROATIE

RECUEIL DES TRAVAUX
SUR LES SERBES
EN CROATIE

12

DIRECTEUR VASILJE DJ. KRESTIĆ

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ОДБОР ЗА ИСТОРИЈУ СРБА У ХРВАТСКОЈ

ЗБОРНИК О СРБИМА У ХРВАТСКОЈ

12

УРЕДНИК ВАСИЛИЈЕ Ђ. КРЕСТИЋ

РЕДАКЦИОНИ ОДБОР

ВАСИЛИЈЕ Ђ. КРЕСТИЋ

ДИНКО ДАВИДОВ

МИРА РАДОЈЕВИЋ

СОФИЈА БОЖИЋ

СЕКРЕТАР

МИРОСЛАВ ЈОВАНОВИЋ

Примљено на IX скупу Одељења историјских наука од 28. новембра 2018. на основу реферата академика *Василија Ђ. Крестића, Димитрија Стефановића, Динка Давидова* и *Злајке Бојовић, дојисних чланова Мире Радојевић и Миодрага Марковића, др Мелише Милин, др Драгана Радојичић и др Софије Божић.*

АМБЛЕМ: ГРБОВИ СА ИКОНОСТАСА ЦРКВЕ СВ.
ТОМЕ У ДИШНИКУ, РАД ЈОАКИМА
МАРКОВИЋА ИЗ 1750. ГОДИНЕ

ИЗДАЈЕ:

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ТИРАЖ: 400 ПРИМЕРАКА

НАСЛОВНА СТРАНА: ЈАНКО МАГЛОВСКИ

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК: НИКОЛА СТЕВАНОВИЋ

ЛЕКТОР: ЈЕЛКА ЈОВАНОВИЋ

КОРЕКТОР: ЈЕЛКА ЈОВАНОВИЋ

ШТАМПА: ПЛАНЕТА ПРИНТ

САДРЖАЈ – TABLE DES MATIERES

<i>Чедомир Денић</i>	Образовно-просветитељски трагови Исаије Новаковића	7
<i>Čedomir Denić</i>	Tracing the educational and enlightening work of Isaija Novaković	40
<i>Мирјана Поповић</i>	Православно становништво Далмације према статистичкој табели из средине 19. века	41
<i>Mirjana Popović</i>	Orthodox population in dalmatia, according to the statistical table from the middle of the 19 th century	65
<i>Станиша Војиновић</i>	Севастијан (Самуило) Илијћ, писац 19. века	67
<i>Staniša Vojinović</i>	Sevastijan (Samuilo) Ilijć, a 19 th -century writer	89
<i>Василије Ђ. Крестић</i>	Проглас А. Т. Брлића „Браћи Хрватима и Славонцима” из 1852. године	91
<i>Vasilije Đ. Krestić</i>	Proclamation of A. T. Brlić “To brothers Croats and Slavonians” of 1852	103
<i>Бранко Ћупурдија</i>	Домаћа радиност и занати Срба у Дрежници крајем XIX и у првој половини XX века	105
<i>Branko Ćupurdija</i>	Domestic craft and crafts of Serbs in Drežnica in the late XIX and the first half of the XX century	134
<i>Ђорђе Перић</i>	Песме српских песника у мелографским записима познатих и мање познатих хрватских мелографа (2)	135
<i>Đorđe Perić</i>	Songs authorized by serbian poets in the melographic notations of well-known and lesser-known croatian melographers (2)	178
<i>Душан Иванић</i>	Преписка Лазе Костића и Марка Цара	179
<i>Đušan Ivanić</i>	Letters of Iaza Kostić to Marko Car	186
<i>Софија Божић</i>	Дубровник између Београда и Загреба од уједињења до стварања Бановине Хрватске (1918–1939)	187

<i>Sofija Božić</i>	Dubrovnik between Belgrade and Zagreb from unification to the foundation of Banovina of Croatia (1918–1939)	203
<i>Љубинка Тошева Карповиц</i>	Прилог за историју Православне општине сењске – Сава Косановић, администратор Општине 1917–1919. године	205
<i>Ljubinka Toševa Karović</i>	A contribution to the history of Serbian orthodox municipality of Senj – Sava Kosanović, administrator of the municipality 1917–1919	216
<i>Славица Гароња Радованац</i>	Слобоштина 1942. и њени бунари – прилог о геноциду у НДХ и о данашњем затирању памћења у Хрватској	217
<i>Slavica Garonja Radovanac</i>	Sloboština of 1942 and its wells – a contribution regarding the genocide in NDH and the present-day obliteration of memory in Croatia	233
<i>Сњежана Орловић</i>	Духовни живот и црквена умјетност Срба у Доњем Будачком на Кордуну	235
<i>Snježana Orlović</i>	Religious life and ecclesiastical art of Serbs in Donji Budački in Kordun	274
<i>Ивана Б. Спасовић</i>	Сећање на професора др Војина С. Дабића (1949–2017)	277
<i>Ivana B. Spasović</i>	In memory of professor Vojin S. Dabić (1949–2017)	287
	РЕГИСТАР ЛИЧНИХ ИМЕНА	289
	РЕГИСТАР ГЕОГРАФСКИХ НАЗИВА	304

ПИСМА ЛАЗЕ КОСТИЋА МАРКУ ЦАРУ

ДУШАН ИВАНИЋ*

С а ж е т а к. – Необјављена писма Л. Костића М. Цару налазе се у рукописном фонду Народне библиотеке Србије. Тичу се претежно Костићеве драме *Ускокова љуба/Гордана* и расправе *О Јовану Јовановићу Змају*. У првом случају Костић је настојао да своју драму уведе на интернационалну сцену (преводи и позоришна извођења), у другом – да коментарише критичке реакције на своју полемичку анализу пјесничког опуса Ј. Јовановића Змаја.

Кључне ријечи: преписка Л. Костић, М. Цар; *Ускокова љуба/Гордана*, *О Јовану Јовановићу Змају*

Истакнути књижевни критичар, есејиста, путописац, приповједач (Херцег Нови, 30. августа 1859 – Београд, 1. новембра 1953), Марко Цар је у младости био припадник бокељског културног круга: дружи се са Симом Матавуљем, сарађује у *Засјави* Светозара Милетића новинарским чланцима – потписује се „Млади Србин” и „Један Србин” – војујући против подстицане неслоге међу католицима и православним). У дубровачком *Словинцу* објављује пјесме и прераде–преводе приповиједака, потом есеје (нпр. о Ћ. Јакшићу, Влаху Буковцу, Светомиру Николајевићу) настојећи да приближи српске писце публици која чита само латиницу. Цар ће остати једно од најистакнутијих *Словинчевих* имена по новим погледима на књижевност, по компаративним интересовањима, истицању нових метода („аналитички дух истраживања”) и разноликим врстама прилога (поезија, проза, критика, преводи).

С пресељењем у Задар, гдје живи од 1879. до 1919. године, постаје средишња личност књижевног живота далматинских Срба и један од најплоднијих есејиста и критичара у српској књижевности уопште. Од године 1879. сарађује у *Српском листу* (Задар) Саве Бјелановића, а 1885, такође у Задру, издаје књижевни часопис *Вук*, покрећући га као гласило српских писаца који се залажу за српско-хрватску слогу на Приморју, пошто послје престанка излажења дубровачког *Словинца* (1878–1884) немају свој лист. *Вук* је у основи Царев ауторски лист: покренуо га је и био је често његово готово једини сарадник. Окренуо се против старије поучно-моралистичке традиције у прози и прво мјесто намијенио критици, есејистици, полемици и белетристици. Круг сарадника је регионално омеђен (Данило Живаљевић, Лазар Томановић, Натко Нодило, Никодим Милаш, Перо Будмани), мада ће бити и прилога са стране

(Милан Ђ. Милићевић). Часопис се није допао национално једностраној публици, те га напада и српски *Драшков рабош* и хрватска *Католичка Далмација*. Како се читаоци нису одазвали као претплатници, лист се брзо угасио.

Добар познавалац и тумач страних писаца (нарочито италијанских и француских), Цар је у огледе о српским писцима, махом својим савременицима (Стефан Митров Љубиша, Јован Јовановић Змај, Симо Матавуљ, Војислав Илић, Светислав Стефановић, Алекса Шантић, Милета Јакшић), унио проницљива запажања и објективан став, често се разликујући од круга критичара око *Српској књижевној гласника* (Јован Скерлић, Богдан Поповић, Бранко Лазаревић и др.). Послије италијанске окупације Задра (1919) прешао је у Београд, гдје се 1937. нашао на положају председника СКЗ, али у књижевној јавности, гдје преваладају авангардистичке струје, није имао значајније улоге, или је улазио у дуготрајне полемике (с Милошем Црњанским, нпр.).

Иако на националној периферији, Цар је остајао дуго једна од средишњих личности у претресању и приказивању српске књижевности и српских писаца у српској и хрватској периодици, колико и у одомаћивању европских књижевних имена, односно других националних литература (нарочито италијанске и француске). Мора се најприје истаћи да је дао серију незаобилазних радова управо о српским писцима из Приморја и из Дубровника, посебно о Сими Матавуљу, па о Стефану Митрову Љубиши, Иви Ђипику, Јовану Сундечићу, Сави Бјелановићу, Милану Будисављевићу, Мирку Королији.

У заоставштини Младена Лесковца (1904–1990), који је деценијама прикупљао преписку Лазе Костића, нису нађена писма Лазе Костића Марку Цару, иако је, колико знамо, већ био објављен један фрагмент Костићевог писма Цару (30. априла 1904. године) у књизи Станислава Винавера, *Заноси и њркоси Лазе Костића* (1963, 536), коју је уредио управо Лесковац. Дио преписке између њих двојице (Костићева писма), од 1891. до 1904, чува се у Народној библиотеци Србије. У средишту сачуваних писама су двије Костићеве опсесивне теме посљедњих деценија његовог живота: једна је судбина „херојске комедије” *Горгана* (првобитно *Ускокова љуба*, Цетиње, 1889; 1891) у преводима на друге језике (с ауторовом надом да ће доспјети и на инојезичке позорнице, пошто је претрпјела неуспјех на конкурс Матице српске), друга је чувена књига о Змају (Сомбор, 1902).

Костић осим што је превео или дао превести (донекле и прерадити) своју „херојску комедију” на њемачки и француски, настојао је да се преведе и на италијански (писмо Цару) и на енглески (писма Чедомиљу Мијатовићу и Николи Тесли, в. *Прејиска Лазе Костића*, II, Н. Сад, 2017). Такође је настојао да јој отвори пут ка европским (Беч, Минхен, Париз) и америчким позориштима, у преписци о томе са својим знаменитим савременицима код нас и на страни. Тај мучан напор остао је без икаквог исхода.

Друга Костићева опсесивна тема била је пријем његове књиге о Змају, *О Јовану Јовановићу Змају (Змајови), његову њевању, мишљењу и*

писању, и његову добу (Сомбор, 1902), у књижевној јавности. Необична монографија угледног пјесника о другом, још угледнијем пјеснику, с вредновањима која једне пјесме дижу до врхунаца пјесничког Парнаса, а друге стрпоштавају у књижевни отпад, изазвала је сличне распоне у критичким написима. Костић је пажљиво пратио ове одјеке и понекад реаговао готово цјепидлачким допунама и исправкама (како се види и из писама Цару), увијек испољавајући аналитички и не мање полемички дар.

*У приређеним писмима знаком [] обиљежавају се прецртана слова, док знак <> обухвата интервенције приређивача (обично дилеме у читању извјесних мјеста).

1. ЦАРУ, НОВИ САД, 15. ИЛИ 16. ОКТОБРА 1891.

Нови Сад, 3. (16) X – 1891.

Царе господине,

Рече ми Милан Савић, да сте изгубили моју „Гордану” тамо негдје у Латинима. Не чудим се, бога ми. Тек је она пошла кроз руке Симове (који вам је пок<р>аде), мора се проскитати.

Ево вам друга, па је пратите у Рим, дако види папу.

Послао бих вам и извјештај Lemaître-ов о њој, ал` немам до један једини, па мислим да ће доста бити, ако напоменете г. Р. Поповићу, да је тај извјештај штампан у „Journal des Débats“ од 8 јуна о. г.

Симо је мислио да ћете се ви смиловати, те обући „Гордану” у талијанско рухо, у толико прије, што бисте ви најлепше разумјели и оцијенили српски оригинал (који бих вам био накнадно понео). Но кад сте ви у својој смјерности уступили првијенство Риму, – може вам бити.

Поздравите ми све тамошње пријатеље, наше Саву Бјелановића и Бошка <?>, и остајте здраво

Вашем вјерном
клетвенику
Лазу Костићу

<Адреса:> Gospodinu Marku Caru književniku u Zadar Zara.

Аутограф, НБ, Р 422/II/97. Датирање у аутографу погрешно; исправно је само 3/15. или 4/16. октобра.

„Гордану” <> Симове: Костићева комедија, под насловом *Ускокова љуба* (Цетиње, 1889; 1890), касније се најчешће помиње под именом главне јунакиње; Симо Матавуљ.

извјештај Lemaître-ов: у српском преводу, ПКЈИФ, XVII/1937, 71–76.

Р. Појовић: Није утврђено о коме се ради.

2. ЦАРУ, СОМБОР, 3. НОВЕМБРА 1903.

Драги пријатељу

Допустите и ви мени да вас назовем тако <.> Мене су у том послу неки *сџари ѝријашељи* тако криво разумјели, да ми долази сватко као прави пријатељ, ко само *хоће*, свесрдно *хоће* да ме разумије, а камо ли ко ме, бар у главноме, заиста потпуно разумије, као ви.

На ваше „импресије” имао бих, за сад, само двије стварне напомене. Ви кажете да је *izlaganje trgovačkog neuspjeha Zmajevih Snohvatica malicijozno*.

Ако тамо има малицијозности, мислим да [нема] може бити само према Змајевим партизанима, нашим радикалима, и у томе према фарисејству наше читалачке публике, највише према гђи Милици Томићки, никако пак према Змајови. Да то није само мој лични суд показује ми један скорашњи¹ аргџи Нов. Србодрана; иначе не мог специјалног пријатеља, што га је „Бранково коло” репродуковало а тиче се баш тог *izlaganja*.

Што се тиче „ројта среће”, ја сам рекао да то питање „још ни највећи мислиоци овога света нису домислили”, а вјерујем да га неће ни домислити. Сваки покушај да се утврди тај појам (*rectus vavijesiti*) остаће навијек *forcément*, „субјективно мишљење”.

Неколико ситница: на стр 211 имате *скоро* мјесто *iojово*. То се, до душе, и овако говори, али не знам да ли се може допустити. На стр. 212 имате *trouvéе* мјесто обичнијег *trouvaille*. На стр. 213 спомињете „*Pjesmi o pjesmata*” а натпис гласи „Песма о песми”. Цитат је цитат. Исто тако на стр 213 онај цитат из Фауста није тачан. Ја немам Фауста при руци, ал` рекао бих, на памет, да гласи овако:

Grau, Freund, ist alle Theorie,
Doch grün des Leben goldnes Baum“

Погледајте у књигу.

Ви сте могли опазити да се ја сумњам у оригиналност „Песме о песми”. „Невинашце” је пријатна, лепушкаста ствар, али у главном *schon dagewesen*. А *молићве мале Данице* чини ми се да су *йреведене*, и ако не тако очевидно као она о ружи и трну.

Кад сте се већ грбили на 450 страница, могли сте коју рећи и о облику књиге, штампарском послу и т. д. Да је моја књига штампана словима „Кпјіџевне kronike Glasnika М. D.” не би по прилици било ни 225 страница.

Сад на ваша питања. Ријечи *двојба* и *ѿораба* можете наћи у Рјечнику Вука Ст. Карџића, и у II-ом и III-ем, и по свој прилици и у I-ом издању. – У Мушицковој редакцији и јесте „правилније”: у редакцији Мушицкога? Је ли то то? Мислим да није погрешно, ја бар такове погрешке нијесам замјерио Змају нигдје; а мени је није замјерио ни Јов. Живановић у своме тражењу длака у јајету у Бранкову Колу (у почетку ове године). Одговорићу му као што сам објавио у мостарском „Пријегледу”.

А да ли сте читали Змајовину псовку, клетву ли, у „Застави”? Ако нијесте, ја вам је пошљем.

Ја сутра полазим, ако Бог да, у Нови Сад, бићу тамо десетак дана (Hotel Elisabeth), па онда у Београд (у Симе Матавуља), да се поклоним Краљу Петру.

Свакојачко вам велика хвала на тако угодљивом саопштењу вашег пресудног мишљења, и допустите, *mon cher confrère*, да се смијем назвати

ваш пријатељ
Лаза Костић

У Сомбору, 7/XI 1903.

П. П. Испоручите редакцији „Glasnika М. D.” моју молбу да ми пошље ту свеску, а ја ћу послати претплату, или који прилог, што им је угодније.

<Адреса:> Gospodinu Marku Caru književniku Zadar Zara Dalmazia ajánlott.

Аутограф, НБ, Р 422/II/98. <Попшт. жиг:> 903 NOV3 –N11 Zombor

на *ваше „имјресције”*: Ради се о Царевом приказу Костићеве књиге о Змају, у *Гласнику Мајице далмајинске*, 1903–1904/2: 211–214.

према њи Милици Томићки: М. Томић је супруга Јаше Томића, вође Радикалне странке у Аустроугарској, кћерка Светозара Милетића.

арегси – (фр.) поглед, легитимичан преглед

„још ни највећи мислиоци овога свега нису домислили“: Костић наводи текст из своје књиге о Змају (СДЛК, 1989: 307).

појам (rectus вавијесџ): Примјер Костићевих неологизама: он хоће да термин „појам“ замени термином „вавијесџ“; о томе је опширније писао у неодржаном предавању за ЈАЗУ, 1895. (уп. Л. Костић: О језику и књижевности, стр. 233–234).

forcément: (фр.) насилно, по невољи

циџаџи из Фаусџа: У Царевом приказу стоји:

Grau, theurer Freund, ist alle Theorie

Grün ist des Lebens goldner Baum.

Фаусџ (стих 2038–2039): Grau, teurer Freund, ist alle Theorie/Und grün des Lebens goldner Baum. У преводу Огњена Радовића (Нолит: Београд, 1979):

Мртва је, пријатељу, свака теорија, / А свеже златно дрво живота.

Сад на ваша џиџања: Ради се о питањима која је Цар постављао у несачуваном писму Костићу.

Змајовину џсовку: Змајева јавна реакција на Костићеву књигу, у *Засџави*, 1902, бр. 180.

сумњам у ориџиналносџ „Песме о џесми“. „Невинашџе“ <>А молиџве мале Даниџе: Костић се не слаже с Царевим примједбама поводом Змајевих пјесама за дјецу. Цар је и касније остао при повољним оцјенама ових Змајевих пјесама (уп., М. Цар, „Дечја поезија и чика Јова Змај“, *Есеџи*, СКЗ, Београд, 1936, стр. 102).

schon dagewesen: (њем.) већ познато

mon cher confrère: (фр.) мој драги побратиме (пријатељу)

3. ЦАРУ, СОМБОР, 11. НОВЕМБРА 1903.

Драги пријатељу,

Имате пуно разлога да је „Excusez pour le peu“ погрешно, управо inadmissible, и ако се и тако говори, бар ја бих рекао да сам и тако слушао, иначе не бих био [на]писао. Моја је једина олакшица, што н. пр. најновији беседовник Е. Ristam (Restam, Rastam <???) има и крупнијих погрешака.

Dato, non concessio није тамјенка него латинска theta <?>, и не гласи другачије него само тако.

Исправићу и натпис Ламбровозе књиге, ако дође до другог издања (!?) Но [и] осим тога, хвала вам на овакој опасци, на сваком исправку. Потреба је наше књижевности да ми писци један другог опомињемо и дотјерујемо, само ћемо тако доћи до удесног и непријекорног књижевног језика.

Ономад је „Vienas“ донио једну биљешку о мојој књизи о Змају. Послаћу редакцији моје исправке, јер има 2-3 забуне. Зимус је донио мостарски *Пријејлед* оцјену Светислава Стефановића. Ако је прочитате, видјећете да се у главном слаже с вама. И њему се чини да је² Змајовина *вриједносџ* порасла том књигом, а то би заиста био најкрупнији пошљедак.

Оне „Заставе“ послаћу вам кад их будем употријебио за мој одговор на све замјерке, а то ће, ако Бог да, бити колико још ове године.

Овај час добих од Фрање Марковића његов *Razvoj i sustav obćenite estetike*.

Остајте здраво и весело

вашем

Лази Костићу

<Адреса:> Gospodinu Marku Caru, književniku Zadar Zara Dalmacia

Аутограф, НБ, Р 422/II/101.

Excusez pour le peu: (фр.) Извините што нема више. (Исправно је: excusez du peu, буквално, „извините што је тако мало“.)

inadmissible: (фр.) недопустив.

Dato non concessio: (лат.) Додато није сигурно.

найџис Ламброзове књије: Код Костића (СДЛК, 1989: 526), *Il genio e la mania*, а прави наслов је *Genio e follia* (1872).

Послаћу редакцији моје исправке: Костић је у писму Миливоју Дежману, 20. новембра 1903, послао исправке (објављено у *Вјесци*, Загреб, 1903, књ. XXXV, с. 749аб).

4. ЦАРУ, СОМБОР, 18. ФЕБРУАРА 1904.

Драги пријатељу,

Ако вам је при руци онај број *Glasnika Dalm. Muzeja* у ком је ваша оцјена моје књиге о Змају, молим вас да је пошљете *gp-у Свешиславу Стефановићу, ошштинском лекару у Јајодину (Србија)*. Он ће вам је неоштећену вратити. Ако би вам било заходно потражити је, наручите, молим вас, администрацији *Glasnika* да тај број пошље на ту адресу, а мени рачун трошкова. Стефановић хоће да састави пријеглед досадашњих оцјена.

Ви јамачно нисте читали његове оцјене о тој књизи у мостарском „Пријегледу”. Интересно како се ваша оцјена с његовом слаже у језгру готово од ријечи до ријечи.

Јесте ли видјели оцјену у Јагићеву *Archiv-у* Чеха D. Prohaske?

Имам неколико веома куријозних листова од кнеза Мирка Николајевића Петровића Његоша – пошто је прочитао моју књигу.

Честитајте Симу Матавуљу, постао је биоградски *Immortel*. Јавља ми то јутрос. Мило му је, вели, што неће умријети као „*par tême académicien*”.

Опростите на досади и остајте здраво вашем поштоваоцу и пријатељу
Лази Костићу

У Сомбору, 18/II '904.

<Адреса:> P. n. Gospodinu Marku Caru, književniku Zadar Zara Dalmazia

Аутограф, НБ, Р 422/II/99. Поштански жиг: Zombog 904 – FEB. 18. N5

оцјене о њој књизи: Стефановићев приказ Костићеве књиге о Змају у мостарском *Пријегледу* за децембар 1902.

оцјену: У *Archiv für sl. Ph.*, 26: 1/1904, 130–132, хрватски слависта Драгутин Прохаска је објавио повољан приказ Костићеве књиге о Змају.

биоградски Immortel: С. Матавуљ је изабран у чланство Српске краљевске академије (бесмртник, према атрибуту француских академика).

par tême académicien: (фр.) од истог академика.

5. ЦАРУ, СОМБОР, 30. АПРИЛА 1904.

Драги пријатељу,

Слатко сам се насмијао вашем „ћопавом катрену”. Тако је, сасвим „*par hazard*”. Само што се ни тај *hazard* не би догодио, да се Симо, опет *par hazard*, није *нашћанио* у *Биограду*.

Питате ме, шта радим? Ништа. Шетам се сваки дан, „прогутама” 10–15 километара на дан, док се ознојим, преобучем се, вечерам, спавам и т. д. Ових дана сам превео једну повећу маџарску (заправо маџ.-јеврејску) појезију. Читаћете у *Лейойису*. Наумио сам превести *йоййуно* „Ромеа и Јулију”, па се сасвим предати преводу „Илијаде” и „Одисеје” у нар. десетерцу, све, дакако, ако бог да. На оснивање књижевног листа нијесам досад никад помишљао, и ако и сам осјећам кашто неки *malaise*, што немам сасвим свога листа.

Пратите ли даљу судбину моје књиге о Змају? Препоручујем вам да упоредите оцјену у Јагићеву Archiv-у са оном у „Извѣстія сл. благ. общ.„ обје у јануару о. г. Видјећете да је брат Рус написао ону биљешку *не ирочийшавши моје књије*.

И Стефановић ми је јавио да је од вас добио *Glasnik*. Јамачно вам је већ вратио – ако вам је требало. Лијепа вам хвала.

Збиља! Овијех дана, тражећи нешто по зимушњим новинама, наиђем на вашу слику у *Босанској Вили* и дознах да сте тада прославили 25-ту обљетницу свог књижевног рада. (Благо вама кад сте још тако млад!) Ја сам у то доба имао погреб у кући. Умрла је тетка моје жене. Прекрасна старица. Каквих готово да више нема. С тога вас молим да сада накнадно примите моју најусрднију честитку. Кад будете светковали, ако Бог да, своју педесету, помените и мене са „Бог да му душу прости!“

Ђурђев-дан или бар Марков-д. – мислим провести у Биограду.
Остајте здраво и весело

Вашем пријатељу
Лази Костићу

У Сомбору, 30 IV 1904

<Адреса:> P. n. Gospodinu Marku Caru, književniku i t. d. Zadar Zara Dalmazia

Аутограф, НБ, Р 422/II/100. Поштански жиг: Zombor 904 – APR. 29. N5.

Одломак објавио С. Винавер (Заноси и пркоси Лазе Костића, Н. Сад, 1963, 536). *par hazard* – (фр.) hasard, par hasard, случајно. Костић вјероватно наводи дио из Царевог писма, гдје су могли бити коментари поводом Матавуљевог избора за редовног члана СКА, 30. јануара/11. фебруара 1904. године.

malaisé – (фр.) нелагодност.

Стефановић – Светислав Стефановић (1874–1944), књижевник, Костићев пријатељ.

This paper presents unpublished letters of Laza Kostić to Marko Car, taken from the manuscript fund of the National Library of Serbia. They are mainly concerned with Kostić's works, his play *Uskok's Mistress* (*Uskokova ljuba*) or *Gordana* and a polemical book *On Jovan Jovanović Zmaj*. In the former case, the author intended to put his play on the international scene (through translations and theatrical adaptations), while in the latter, to pass comments on the critical reactions to his polemical analysis of the poetical works of J. Jovanović Zmaj. At the time of the said correspondence and for a long while after, Car had been the most distinguished literary critic and essayist among Serbs in Croatia.